

Deltagelse i sociale

– at blive sig selv på en anden måde

Anne-Merete Kissow
Ph.d., exam. scient. idræt, fysioterapeut,
cand. pæd. pæd.
Handicapidrættens Videncenter,
ak@handivid.dk

Børns udvikling og selvforståelse er betinget af, at de er en del af forskellige sociale fællesskaber. Det er blandt andet dér, man lærer at gøre ting på anderledes måder, og gradvist ændrer ved, hvordan man forstår sig selv, og hvordan man forstås af andre (Lave 1999).

Børn med handicap har ofte sværere betingelser end nødvendigt for at deltage i sociale fællesskaber som fx fritidsaktiviteter og legefællesskaber. De mødes hyppigt af barrierer i deres omgivelser som problematiske adgangsforhold, uhensigtsmæssig tilrettelæggelse og en forbeholden eller usikker attitude fra andre mennesker. Det frarøver dem den mulighed for udvikling, der findes i at medvirke og gøre sine evner gældende i forskellige grupper.

Denne artikel giver indblik i, hvordan deltagelse i aktivitetsfællesskaber kan sætte børnene i stand til at bruge deres færdigheder i forskellige sammenhænge. Hvordan aktiv medvirken i den ene sammenhæng giver personen afsæt til at tage del i andre sammenhænge. Der skabes med andre ord en god deltagelsesspiral. Samtidig bliver omgivelsernes indtryk af en person med handicap mere positivt, når han viser sig som aktiv deltager. Men en forudsætning for, at mennesker med handicap kan deltage i sociale aktiviteter er, at andre i fællesskabet giver personen den nødvendige støtte og at forholdene er lagt til rette, så personen kan deltage og bidrage med sine færdigheder som den, han er. Menneskers færdigheder og mulighed for deltagelse er ikke en universel størrelse, men afhængige af den konkrete kontekst.

Eksemplerne i artiklen er hentet fra deltagelse i idræts- og bevægelsesaktiviteter¹ (Kissow 2013).

Det startede i børnehaven

Brian er 44 år og født med cerebral parese. Han bor alene i et mindre rækkehus og har personlige hjælpere til de fleste af hverdagens gøremål. Brian går uden hjælp, men bruger el-scooter over længere afstande. Han arbejder som kranfører på den lokale forbrændingsanstalt. I fritiden dyrker han forskellige former for idræt, bl.a. sejladssport og svømning og er aktiv i flere handicaporganisationer. Brian fortæller om sin første erindring med idrætsaktivitet:

»Det startede i børnehaven. Allerede dér lærte jeg at være i vand, og der har jeg også lært at gå. Jeg har lært at svømme efter noget der hedder Halliwick-metoden. Jeg tror på, at det er derfor, jeg kan gå i dag. Det er jeg ret sikker på. At det var det, at de allerede i børnehaven sørgede for, at jeg ku' holde balancen.«

Brian fik altså tidligt mulighed for at bruge og udvikle sine aktuelle færdigheder i et aktivitetsfællesskab. Der var personer i hans omgivelser, der gav ham et skub og lagde forholdene til rette, så han kunne deltage. Og siden tog det ene det andet med sig. Senere blev han spejder, og han fortæller om, hvordan han der blev bremset i at deltage i legen, fordi de andre børn ikke opfattede ham som fuldgyltig medspiller:

»Dengang var vi ulveunger. Men det, der var sjovt, var at vi spillede død-bold, og de der spejdere, de kunne ikke rigtig li' at kaste efter mig. Det måtte jeg så lære dem, at det ku' de godt. Jeg har lært mange, mange børn noget om, hvad handicap er, bare ved at være til stede.«

Man kan betragte denne situation som et eksempel på, hvordan personer med handicap udgrænses og bli-

fællesskaber

Idrætsaktiviteter tilbyder børn med handicap sociale fællesskaber, der kan tilrettelægges, så alle kan deltage med de forudsætninger, de har

ver »usynlige« for omgivelserne, selv om alle er klart opmærksomme på, at personen er til stede i rummet. Brian bliver »liminaliseret« (Murphy et al 1988) på grund af de andres usikkerhed over for at møde et menneske med handicap. Brian insisterer på at være synlig for de andre som den, han er. Ved sin tilstedeværelse udfordrer han børnenes opfattelse af handicap. Men han insisterer også på at være fuldt deltagende. Det indebærer også at blive ramt og »dø« og dermed risikere at falde, fordi hans balance er usikker. Det er essensen i spillet og det, der gør det spændende og udfordrende.

Man kan sige, at Brian deltager i spillet, selv om de andre børn ikke kaster efter ham. Som mennesker deltager vi hele tiden i verden og er med til at genskabe eller forandre den (Dreier 1999). Men han oplever ikke, at han er med på det niveau, han kan, og han får ikke mulighed for at udvikle sine færdigheder ved bare at løbe rundt på banen uden at være en del af det egentlige spil. Et menneskes psykologiske processer og egenskaber udvikles ifølge Dreier (2013) gennem hans aktivitet, ståsted og situation. Så for at udvikle særlige individuelle erfaringer, forståelser og evner, er det nødvendigt at man deltager i forhold til en særlig position med særlige muligheder opgaver og ansvar. Det er det, Brian insisterer på at få lov til. At bruge det han kan i den fælles sag og blive anerkendt som partner i det sociale fællesskab (Tetter 2004).

Retten til at risikere

Det er ikke ualmindeligt, at børn med handicap bliver afholdt fra at opleve fuldgyldig deltagelse i idræt og

leg, fordi personer i deres omgivelser vil beskytte dem. Skærme dem mod at opleve »nederlag«, mod at falde og slå sig, mod følelsen af at falde igennem i forhold til de andre børn. Måske fordi man synes, det er »synd« for barnet. Det kan Pernille tale med om. Hun er 25 år, født med cerebral parese og bevæger sig i manuel kørestol. Da hun var omkring 9 år, begyndte hun at dyrke racerunning. Hun fortæller:

»Da jeg kommer på den her Petra-cykel, så oplever jeg noget, som jeg er rigtig god til. Det var noget af det, som gav dig følelsen af virkelig at kunne bruge din krop, og du kom til at svede, og det var også noget, hvor der var fart over feltet, hvor der ligesom skete noget. Jeg plejer at forklare det med, at der er mange, som er født handicappet, der er vant til at blive pakket lidt ind i vat. Så det var sjovt at komme ud og gøre noget, der var lidt voldsomt, og hvor der var en risiko i stedet for. For man kender jo godt alle de andre former for handicap-idræt, hvor man spiller boccia og bowling og de der forskellige ting, men hvor der ikke rigtig sker noget. Det er jo rigtig fint for dem, som har de fysiske begrænsninger. Men det var ikke nok for mig. Så på den måde var det rigtig, rigtig vigtigt for mig.«

Ligesom Brian har Pernille allerede som barn ønsket at komme ud af rollen, som den, der skal beskyttes mod verden. Hun vil være med dér, hvor der er udfordringer, og hvor hun kan udvikle sig.

Som voksen er Pernille fortsat aktiv i en risikobetonet idræt. Hun dyrker kørestolsrugby på konkurrenceplan, en »voldelig« kontaktsport i en »drengeverden«, som hun siger. Det giver hende mulighed for udladning samtidig med, at hun træner sin koncentration og evne til

Foto: Sonja Iskov

at styre sit temperament og være holdspiller. For hende er det noget af det vigtige, hun har lært om sig selv gennem idrætten. Det er også det, hun tager med sig ind i de andre fællesskaber, hun deltager i, fx på studiet til socialrådgiver og i bestyrelsesarbejdet i Idrætsorganisationen. Men hun oplever også, at hendes sport giver hende status i andres øjne, og det bruger hun ret bevidst:

»Jeg bruger ikke idrætten på den måde til at være sej, men jeg kan godt bruge den som en ice-breaker, når jeg møder nye mennesker. Det giver noget fælles, man kan snakke om. Der bruger jeg den rent socialt og jeg synes da det er sjovt, at andre mennesker bliver imponerede af det. Man får også noget anerkendelse eller respekt, eller hvad man skal kalde det. Jeg tror ikke det betyder så meget for, hvordan de opfatter mig som person, når de lærer mig at kende, men jeg tænker, at når man møder nye mennesker, så tror jeg, det betyder rigtig meget, og det giver folk et billede af, at man er aktiv.«

Både Pernille og Brian oplever, at de er nødt til at gøre en ekstra indsats for at opnå status som selvstændige, værdsatte mennesker i samfundet. Ifølge Murphy et al (1988) er det et vilkår for personer med handicap. Men alene det, at personen deltager i en social kontekst, gør, at andre opfatter personen som én, der kan noget – er mere end bare »et handicap« (Goffman 2009 / 1963).

Aktiv deltager

At være aktiv deltager er et forhold mellem personen og samfundet. Personen skal tro på og vise, at han har noget at byde på i forhold til den konkrete sag, det pågældende fællesskab er sammen om. Og fællesskabet skal invitere personen ind, være parat til at støtte hans deltagelse og lægge forholdene tilrette, så han kan bruge sine

færdigheder til fordel for den fælles sag. Det gælder for alle mennesker og i alle samfundets fællesskaber som job, uddannelse, fritidsliv etc.

Eksemplerne i denne artikel viser, at deltagelse avler deltagelse. Både Pernille og Brian har haft det held at møde mennesker, der har sat dem på sporet af aktivitetsfællesskaber, hvor de har kunnet udvikle deres færdigheder. De har fået mulighed for at vise, hvad de kunne og har ad den vej påvirket omgivelsernes indtryk og forventning til dem, så de er blevet inviteret indenfor i andre fællesskaber. Begge er blevet opfattet som personer, der kan bidrage med sine færdigheder til den fælles sag, i fritidslivet, i organisationsarbejde og på arbejdsmarkedet. Men det har været afgørende for dem, at de har oplevet støtte fra andre mennesker i fællesskabet og den nødvendige tilrettelæggelse af rammerne, så de har kunnet deltage fuldgyldigt i den aktuelle sociale sammenhæng med det, de har at byde på. Og dermed udvikle deres færdigheder.

I lyset af de eksempler handler rehabilitering af børn med handicap åbenlyst om at anspore og støtte dem i at blive en del af fællesskaber, som de finder glæde og mening i. Idrætsfællesskaber er selvsagt ikke sagen for alle, men der kan være flere fordele ved at præsentere børnene for idrættens muligheder. Det er noget, man deltager frivilligt i, noget, som man gør af lyst. Man kommer ind i et forpligtende fællesskab, der har en vis status i samfundet, og det kan let tilrettelægges, så den enkelte kan deltage med de forudsætninger, han har. Dertil kommer, at der i idrætsfællesskabet er en sandsynlig risiko for at blive såret, få blå mærker og skrubsår, men under relativt beskyttede forhold. I hvert fald mere beskyttede end i livet som sådan. Set i det perspektiv kan livet være en risikosport. Og så er det vel meget godt at øve sig lidt først.

Referencer

- Dreier, O. (1999). Læring som ændring af personlig deltagelse. I: Nielsen, K. & Kvale, S. (red) *Mestertædere – læring som social praksis*. København: Hans Reitzels Forlag
- Dreier, O. (2013): Personen og hendes daglige livsførelse. *Nordiske Udkast*. Syddansk Universitetsforlag.
- Goffman, E. (2009 / 1963). Stigma. Om afvigerens sociale identitet. København: Gyldendal.
- Kissow, A. (2013). *Idræt, handicap og social deltagelse*. Ph.d.-afhandling fra Ph.d.-programmet Hverdagslivet Socialpsykologi, Institut for Psykologi og Uddannelsesforskning, Roskilde Universitet
- Lave, J. (1999). Læring, mestertædere, social praksis. I: Nielsen, K. & Kvale, S. (red) *Mestertædere – læring som social praksis*. København: Hans Reitzels Forlag

- Murphy, R. F., Sheer, J., Murphy, Y., Mack, R. (1988). Physical disability and social limitations. A study in the rituals of adversity. *Social Science and Medicine* 26 (2), 235-242.
- Tetler, S. (2004). Rummelighed i skolen – om paradokser, dilemmaer og udfordringer. I: Andersen, J. (red). *Den rummelige skole – et fælles ansvar*. Vejle: Kroghs Forlag.

Noter

1. Eksempler og citater er hentet fra et forskningsprojekt i forbindelse med Ph.d.-afhandlingen »Idræt, handicap og social deltagelse«.

Tag med på Danske Fysioterapeuters fagkongres 2015

og få ny viden, inspiration og netværk til din daglige praksis

På Danske Fysioterapeuters Fagkongres 5.-7. marts 2015 afspejles en stigende fokusering på udvikling og opkvalificering af fysioterapi til børn. Der vil være forelæsninger, debatter, workshops, abstracts, som omhandler fysioterapi til børn.

Ikke mindre end 3 symposier præsenteres med følgende spændende og aktuelle emner:

- *Måleredskaber og interventioner til børn med svære funktionsevnededsættelser*
- *Fysioterapeuten i folkeskolen*
- *Selvstændig gang hos det lille barn: Hvilken rolle spiller motorisk og postural kontrol?*

På symposierne vil spændende udenlandske og danske oplægsholdere fremlægge ny viden og skabe oplæg til diskussioner i såvel grupper som i plenum.

Læs mere på <http://fysio.dk/Fagkongres-2015/Det-kan-du-opleve-pa-Fagkongres-2015/>

DSPF vil naturligvis have en stand og et mødested på messen.

GENERALFORSAMLING I DSPF

DSPF's årlige generalforsamling afholdes under Fagkongressen

Tidspunkt: Torsdag den 5. marts om aftenen

Sæt **X** i kalenderen

